

Sila lomi, um zmaga je!

Življenjepis, Ciril Zabret, slovenski general

V zgodnji pomladi, 11. aprila 1935, so mojo mamo v porodnih krčih in neznosnih bolečinah odpeljali v novomeško porodnišnico. Otrok se je zagozdil v maternici. Zdravniški kolegij je sklenil, da je treba porodnico rešiti, otroka pa žrtvovati. Mama je takšno odločitev odločno zavrnila. V dramatičnem boju za življenje ji je počila medenična kost, jaz pa sem po hudih in dolgih krčih ugledal svet.

Slika 1: Generalmajor Jugoslovanske ljudske armade Ciril Zabret v službeni uniformi, leta 1989 v Beogradu.

Oče Alojzij Zabret je bil rojen v Britofu pri Kranju kot drugi sin tovarnarja olja Blaža Zabreta in Matilde Pirnat Zabret z gradu Tuštanj v Moravški dolini. Mati Matilda Valjavec pa je bila prvorojena hči mlinarja in žagarja Lovrenca Valjavca iz Bistrice pri Tržiču in Ivane Cotelj Valjavec iz Velikovca na Koroškem. Čeprav sta starša izhajala iz premožnih družin in imela za tiste čase dosti izobražene sorodnike, očetov stari stric in dva strica so bili duhovniki, eden profesor na idrijski gimnaziji, mamin oče je bil visoko kvalificiran mehanik, ded Aleksij pa je končal teološko fakulteto na Dunaju, sta imela le skromno premoženje.

Po poroki leta 1934 sta starša v Novem mestu kupila staro gostilno. V Novem mestu sta se rodili še sestri Vekoslava in Marjeta. Gostilna pa nikakor ni dajala dohodkov. Zato in zaradi negotovosti, ko je jeseni 1939 v Evropi že izbruhnila 2. svetovna vojna, sta se odločila, da

gostilno prodana in se z družino vrneti na Gorenjsko, kjer sta leta 1940 najela gostilno pri Sv. Neži oziroma na Brezjah nad Tržičem. Januarja 1941 sta se rodila še dvojčka Tilka in Blaž.

Živo se spominjam zloslutnega hrumenja motorjev nemških letalskih eskadrilj bombnikov, ki so na cvetno nedeljo, 6. aprila, že zgodaj zjutraj preko Dobrče letele na jug, in zaskrbljenega očetovega obraza. Z veliko pozornostjo je poslušal radijska poročila in ponavljal: »Hudo bo! Hudo! ...« Nekaj dni potem se je ponoči pred gostilno zaustavila manjša enota starojugoslovanske vojske. Bili so jezni, razočarani, utrujeni in lačni. Oče, ki zaradi kratkovidnosti ni služil obveznega vojaškega roka, jih je nahranil in napojil z vsem, kar je imel tako, da smo drugi dan tudi mi sami komaj kaj imeli za jesti.

V začetku maja je oče zgodaj zjutraj nekam odšel in se ni več vrnil. Mama je bila zelo vznemirjena, nam otrokom pa je povedala, da je moral na delo in se bo kmalu vrnil. Popoldne 16. maja, ko sem se pod hišo na robu gozda igral s sosedovimi otroki, so po gozdni stezi prišli trije moški. Starejši, kot da bi me poznal, me vpraša, ali je mama doma? Ko mu pokimam, me je pobožal po laseh in nekaj zamrmral. Občutil sem nekakšno naklonjenost, obenem pa vznemirjenost, zato sem šel za njimi. Ko so vstopili v hišo in jih je mama zagledala, je kriknila in začela glasno jokati. Od nekod sta se tu znašli obe sestri in vsi trije smo se stisnili v kot, kjer sta v koških ležala komaj nekaj več kot tri mesece stara Tilka in Blaž. Mamin krik in jok ju je prestrašil, pa sta tudi oba začela jokati in jokali smo tudi mi trije. Mamin jok je postajal vse bolj boleč in prehajal v pridušeno ihtenje. To ihtenje sem potem poslušal noč za nočjo še dolgo časa.

Oče je umrl, star le 33 let, ker mu je deblo visokega bora padlo točno na glavo in mu jo je razklalo. To se je zgodilo, ko so prisilno mobilizirani delavci v podbreški gmajni podirali drevje vse prek na trasi bodoče ceste, ki so jo Nemci takoj po okupaciji začeli graditi od Celovca preko Ljubelja in Tržiča do Kranja. Moj oče, ki je končal gimnazijo, ko je bil v samostanu Stična in odklonil, da gre na študij teologije, je bil šibke postave in zelo slaboviden, kar je skupaj z vsemi drugimi dejavniki povzročilo njegovo tragično smrt. Bil pa je ljubeč oče, socialno občutljiv in veren človek, vendar liberalnega prepričanja.

Nemška okupacijska oblast je hitro začela uresničevati Hitlerjevo zahtevo, da je treba dele Slovenije, ki so jih okupirali, »narediti nemške«! Starejšega očetovega brata Jožeta, lastnika tovarne olja v Britofu, je nekdo prijavil, da je denarno podprl Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Sledila je njegova aretacija in zloglasni zapor v Begunjah, od tam pa deportacija v koncentracijsko taborišče Dachau. Tovarno so zaplenili, družino pa izgnali na Hrvaško. Izgnali so tudi družini očetovih sester učiteljic Francke in Lenice. Maminega najmlajšega brata Filipa, ki je bil vpoklican kot rezervni pilot stare jugoslovanske vojske in se mu je po kapitulaciji uspelo vrniti domov, so takoj prisilno mobilizirali v nemško vojsko in poslali na vzhodno fronto. Nas so takrat pustili pri miru, ker smo ostali brez očeta, saj so menda računali, da ne bodo imeli težav s ponemčevanjem majhnih otrok. Zaplenili so nam radijski prejemnik, očetove smuči in veliko slovenskih knjig. Ljudje so postajali vse bolj vznemirjeni in zaskrbljeni za prihodnost. Z grozo so se širile govorice o izdaji in masakru ujetih borcev Tržiške čete pod Storžičem. Da bi Nemci čim bolj zastrašili ljudi, so začeli javno streljati talce, med njimi predvsem izobražence.

Septembra sem kot šestletnik moral v nemško šolo v Kovor, prekrščen v Syrrill Sabret. Pot je bila dolga slabe štiri kilometre. Peljala je mimo osamljenih kmetij, po gozdu, travnikih, obrobjih njiv in sadovnjakov. Da sem jo prehodil, sem potreboval celo uro, pa tudi več. Večkrat sem šel tudi bolj naokrog preko Ročevnice, kjer je na Česnovi žagi živela stara mama in me

vedno z veseljem pričakala, kaj vprašala, tudi kaj povedala in svarila, kako naj hodim, na kaj pazim! Rojena je bila na Koroškem, kjer so včasih imeli veliko in napredno kmetijo. Njena starša sta imela trinajst otrok in ko sta na hitro drug za drugim umrla, so se otroci znašli v velikih težavah. Zato so starejši otroci, drug za drugim začeli odhajati v svet, s trebihom za kruhom, največ v Ameriko. Najmlajši sestri, mojo babico Ivano in Nežo pa so sprejeli sorodniki z Gorenjskega v vasi Leše. Zaradi tega je bila babica zelo zadržana, kadar je govorila o Nemcih. Občutil sem, da jih ne mara. O tem sem bil še bolj prepričan, ko mi je, le nekaj dni po boju partizanov z močno nemško vojsko v Dražgošah, požigu vasi in poboju vaščanov, z zaupljivim naglasom povedala, da ima vsak meč dve rezili. Z enim se trpinči in ubija, z drugim pa se brani življenje ogroženih ljudi in njihova svoboda, in da je to odvisno od tistega, ki meč vihti.

Na to mi je s tihim glasom zapela koroško narodno pesem. Za vse življenje sem si zapomnil naslednje besedilo: »Slovenski smo fantje pri Zilji doma, pri Zilji doma; slovenskega duha, slovenskega srca; kdor narod izdaja, da rod njegov trpi, še zemlja ne pije njegove krvi!« Kar se pa meča tiče, sem globino sporočila začel razumeti veliko, veliko pozneje.

Mami je z neverjetno energijo uspevalo, da nam petim otrokom kljub vse večjemu pomanjkanju v težkih vojnih razmerah omogoči topel in varen dom. Babico Ivano je povozila manevrska lokomotiva na kranjski železniški postaji, kjer je nenadoma prišlo do zmede zaradi hajke nemške policije za pobeglim ilegalcem. Ne dolgo za tem je umrla tudi babičina sestra Neža. Našli so jo umorjeno pred njeno skromno hišico, v kateri je sama živela na obrobju vasi Zgoše.

Pot v šolo v Kovorju je postajala vse bolj nevarna, zato sem po dveh letih prešel v nemško osnovno šolo v Trziču. Dolžina poti je bila približno taka kot v Kovor in nič bolj varna. Nasprotno. Naša družina je vse težje živela. Ker razen vrta pod hišo nismo imeli svoje zemlje, smo se zelo skromno prehranjevali, zadnje leto vojne pa tudi kruha ni bilo.

Konec aprila so bile ceste od Kranja proti Trziču polne nemških vojakov in raznih kvizlinških enot. Hiteli so proti Ljubelju, da bi čim prej prestopili preko nekdanje jugoslovansko-avstrijske meje.

Popoldne 14. maja je k Sv. Neži prišel oddelek četnikov. Tu so se zaustavili, da bi se odpočili. Sredi noči so dobili obvestilo, da morajo takoj naprej in ko so se postrojili, je manjkal oficir. Iskali so ga po naši hiši, vendar se jim je preveč mudilo, da bi nas pobili in hišo zažgali, kot je nekdo od njih preteče vpil. Drugi večer, ko se je že mračilo, smo nekaj sto metrov v smeri Kovorja opazili kolono domobrancev. Iz vse vasi so ljudje začeli bežati. Mama je tedaj rekla: »Nocoj jih ne bomo čakali!« Zgrabila najmlajšo hčerko Tilko in nas pozvala, naj gremo za njo. Na šuporamo sem vzel štiriletnega brata in kar se da hitro smo začeli bežati po strmih in kamnitem pobočju proti Breški planini. Zaslišali smo strele in nekaj krogel je zafrčalo mimo nas. Kar z veliko sreče smo prišli do prvega gozda, se tam skrili in pritajili. Noč je bila jasna in hladna. Na nebu so žarele zvezde. Iz tržiške doline pa je odmevalo močno streljanje in vpitje. Drugi dan smo se premraženi in lačni z vso opreznostjo vračali proti domu in izvedeli, da je vojne konec!

Kmalu smo se preselili v Trzič, v skromno stanovanje, mama pa se je zaposlila v javni kuhinji. Tu sem končal nižjo gimnazijo in se jeseni leta 1949 vpisal na kemijski odsek Tehniške srednje šole v Ljubljani. V času šolanja nisem dobival nobene pomoči niti štipendije, temveč me je vzdrževala mama s šivanjem in z denarjem, ki sem ga sam zaslužil z delom med

počitnicami. Hodil sem tudi na udarniške akcije. Po končanem šolanju leta 1953 sem se kot laborant zaposlil na Tehnološki fakulteti in inštitutu v Ljubljani pri prof. dr. Janku Kavčiču z namero, da nadaljujem izredni študij kemije.

Po nagovoru sošolcev, ki so se takoj po maturi odločili za vojaški poklic in mi pisali o dobrih pogojih za šolanje v vojski, sem se odločil za Vojaško akademijo v Beogradu leta 1954. Sprejem je bil nepričakovano prijazen. Čeprav sem kmalu doživel tisto tipično vojaško dribljanje, ki se mu reče dril, sem sklenil, da bom vse prenašal! Poleti smo šli na praktično usposabljanje v vojaški tabor na Štulcu, ne daleč od Vrnjačke Banje. Nekega dne, v začetku julija, je našo Osmo grupo vodil na taktično urjenje oficir, ki je bil takoj po vojni na šolanju v sovjetski armadi. Dan je bil vroč in soparen, on pa nas je na vse mogoče načine in nemogočim drilom tako utrudil, da smo komaj hodili. Ker smo se z zamudo vrnili v tabor, smo doživeli nov dril. Ko smo šli proti menzi na kosilo, je nekdo rekel, da ne bo mogel jesti. Temu je večina pritrdila. Potem so nekateri jedli, nas petnajst od tridesetih pa ne, čeprav smo bili lačni kot volkovi. Nastalo je nezaslišano vznemirjenje in celotno vodstvo akademije je bilo na nogah. Nas, ki nismo jedli, so zasliševali, da bi izvedeli, kdo je bil organizator upora. Dobil sem štiri dni zapora. Osmo grupo so od takrat naprej naši kolegi poimenovali »buntovniška«. Posledica upora je bila zamenjava vseh poveljujočih po vertikali: od poveljnika Osme grupe do načelnika Vojaške akademije narodnega heroja generalpodpolkovnika Mićuna Škića. Najbolj pomembno pa je bilo, da se je od takrat vsem v poduk režim do gojencev korenito spremenil, v bolj človeški odnos nadrejenih do podrejenih.

Zadnje leto šolanja sem končal leta 1957 na specializaciji v Šolskem centru atomsko biološko kemijske obrambe (ABKO) v Kruševcu. Na zaključni slovesnosti v Beogradu, od dvestotih gojencev sem šolanje končal z odličnim uspehom kot drugi v rangi, sem bil nagrajen in povišan v čin podporočnika. O promociji Desete klase gojencev Vojaške akademije so poročali vsi mediji v Jugoslaviji, le v Sloveniji je bilo objavljeno zelo skopo agencijsko sporočilo, brez imen in komentarja, kar sem doživel kot nekakšno desetobratovsko grenkobo.

Moja prva služba v aktivni vojski jeseni 1957 je bila komandir voda v Šolskem centru ABKO v Kruševcu, kjer smo izvajali intenzivno usposabljanje vojakov za enote rodu ABKO. Leta 1959 sem bil premeščen v šolski polk pri Vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu na dolžnost komandirja ABKO voda in načelnika rodu ABKO v polku. Obenem sem tudi predaval gojencem vojaške akademije organizacijo in naloge ABKO enot in praktične postopke njihovega delovanja v primeru uporabe nuklearnega orožja, bioloških agensov in bojnih strupov. V letu 1964 sem uspešno opravil sprejemni izpit na Višji vojaški akademiji, pozneje preimenovani v Poveljniško štabno akademijo in bil jeseni sprejet na študij v činu poročnika. Šolanje sem končal leta 1966 z odličnim uspehom in se zaradi ponujene priložnosti odločil, da kariero nadaljujem kot vojaški novinar.

V časopisu »Narodna armija« sem delal kot novinarski pripravnik in se pošteno trudil, da bi obvladal začetne težave. Imel sem dovolj znanja in vojaških izkušenj, da sem se uveljavil kot pisec. Končal sem tudi enoletno novinarsko šolo pri Jugoslovanskem inštitutu za novinarstvo v Beogradu leta 1967. Po dveh letih sem bil premeščen v uredništvo ilustriranega časopisa Front, obenem pa sem postal tudi urednik časopisa v slovenščini. V tem obdobju sem objavljал članke z obrambno in vojaško strokovno problematiko tudi v dnevni in periodični časopisih v Beogradu in Ljubljani (Obramba in zaščita, Naša obramba, Politika, Politika

ekspres, Borba, OTO – glasilo Ljudske tehnike Jugoslavije idr.), sodeloval v pisanju prilog za Enciklopedijski leksikon Mozaik znanja (Mednarodna štampa, Interpress 1969, Beograd).

Leta 1972 sem bil spet premeščen, tokrat v analitični oddelek Politične uprave ministrstva obrambe. Vsak dan sem prebiral na stotine strani sporočil svetovnih agencij, medijev in poročil naših diplomatskih predstavništev o ocenah stanja v naši državi in vojski ter iz tega pripravljaj ključne ocene za člane najvišjega vodstva v državi. Moj nadrejeni je bil polkovnik Joco Stefanović, prvoborec in pred tem vojni ataše v Bolgariji. V letu 1973 je v Moskvo nenadoma odpotoval zvezni sekretar general armade Nikola Ljubičić. Pravočasno smo pripravili sporočilo za javnost in termin za objavo. Ker se je vrnitev ministra zavlekla, so iz Zveznega komiteja za informiranje na nas pritiskali, da se informacija objavi, kot je bilo načrtovano. Nekajkrat so me klicali in zahtevali, da damo zeleno luč. Bil sem v veliki zadregi, iskal Joca, ki je nekam poniknil in vse nadrejene do kabineta ministra, vendar ni bilo nikogar, ki bi o tem odločil. Ker ni bilo možno, da se brez posledic še naprej objava zavlačuje, sem po prvem naslednjem telefonskem klicu rekel usodni ja! Kmalu je nastal pravi alarm. Iskal se je krivec in seveda sem bil kot na dlani to jaz. Takrat je polkovnik Joco na sebe prevzel vso odgovornost rekoč, da je to odobril on! In to je bil poglavitni dejavnik, da pred upokojitvijo ni bil povišan v čin generala. Za mene pa je bila to velika lekcija profesionalne morale.

V letu 1975/76 sem končal študij na Šoli ljudske obrambe, to je bila specializacija za najvišje vodilne položaje v vojski. Od 50 visokih oficirjev, ki smo končali šolanje, nas je pozneje bilo 16 povišanih v generale ali admirale. Nato sem bil premeščen na mesto pomočnika za politično pravne zadeve v 16. divizijo v Novem Sadu, od tam pa leta 1979 v štab 1. armade za načelnika v politično pravnem sektorju. Pred tem so me predvideli in mi ponudili mesto vojaškega atašeya v Zvezni republiki Nemčiji in Avstriji, kar sem zaradi družinskih razmer odklonil.

Po treh letih sem bil spet premeščen, zdaj v Personalno upravo Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, na mesto načelnika drugega oddelka. Takoj sem dobil nalogo za prenovo celotnega sistema kadrovanja, usposabljanja, vodenja, napredovanja in urejanja statusnih pravic (oficirjev, podoficirjev in civilnih oseb v službi v vojski). Dve leti sem vodil obsežno in do tedaj največjo raziskavo, v kateri je sodelovalo več ali manj kot sto strokovnjakov tudi iz civilnih institucij. V sintezi študije in predlogu sklepov je bilo, grobo rečeno, poudarjeno, da se aktivni vojaški kader zmanjša na polovico tedanjega števila, zmanjša priliv v vojaške šole in temeljito preuredijo statusne pravice. O tem delu študije je nekajkrat razpravljaj Vojni svet in nato odobrilo Predsedstvo SFRJ. Na tej podlagi smo leta 1985 pripravili novi zakon o službi v JLA, v katerem pa so bili le delno upoštevani in kodificirani sklepi študije, vsekakor zaradi vse bolj negotovih razmer v državi.

Znova sem bil že kot polkovnik leta 1985 premeščen v štab 1. armade s sedežem v Beogradu, na mesto generalmajorja-generalpodpolkovnika, za pomočnika komandanta za politično pravni sektor. Takrat so se ekonomsko politične razmere v Jugoslaviji hitro slabšale, odnosi med republikami so se zaostrovali, napetosti med Srbi in Albanci so postajale vse bolj nevarne, razlike v stališčih Srbije in Slovenije, kako urediti oziroma preurediti odnose v federaciji, pa so bile diametralno nasprotne. Po svojem položaju sem bil kot predstavnik vojske delegiran v številne vodstvene organe družbenih organizacij in institucij Beograda in Srbije – v Predsedstvo Socialistične zveze delovnega ljudstva, borčevske organizacije, bil sem član Programskega sveta RTV Srbije idr. Imel sem stike s pomembnimi in tudi vplivnimi ljudmi ter

možnost spremljanja sprememb tako v Beogradu kot v Srbiji. Najbolj zaskrbljen sem postajal ob vse pogostejših izpadih agresivnega nacionalizma, nevarnega netiva sovraštva. Zaradi svojih stališč in opozarjanja, da to vodi v situacijo, ko ne bo več možno razmer obvladovati, sem imel iz dneva v dan več težav in nasprotnikov. Kljub temu sem konec leta 1986 dobil temi za opravljanje generalskega izpita. Praktični del sem opravil junija 1987, pisni pa novembra (vse gradivo je shranjeno v NUK v Ljubljani) in bil decembra povišan v čin generalmajorja JLA. S tem pa se je še bolj zaostril moj odnos z vrhom vojske.

Konec avgusta 1988 je naše poveljstvo obiskal general armade Veljko Kadijević z ekipo. Na sestanku kolegija sem poročal in zelo kritično ocenil moralno politično stanje vojske in stanje na teritoriju 1. armade. Kadijević je ostro reagiral, da se ne strinja s tako oceno! Že po nekaj dneh sem dobil ukaz, da sem s te dolžnosti premeščam na nižji položaj za pomočnika načelnika Centra visokih vojaških šol. Ker stališč glede vpletanja vojske v vse bolj težavne odnose med republikami nisem sprejemal, temveč sem jim odločno nasprotoval, so me v začetku leta 1990 dejansko degradirali in premestili na polkovniški položaj v štab 5. vojne oblasti v Zagreb. Komandantu generalu Konradu Kolšku sem povedal, da bom zahteval upokojitev, on pa me je nagovoril, naj ostanem, ker sem mu s svojim znanjem in izkušnjami potreben. Čeprav sem bil formalno podrejen načelniku štaba generalu Dobrašinu Praščeviću, me je Kolšek vabil na sestanke svojega kolegija.

Vzdušje na teritoriju 5. VO, ki je pokrivalo Slovenijo in dobršen del Hrvaške je z vsakim dnem postajalo bolj napeto, odnosi med enotami zvezne vojske in Teritorialne obrambe pa eksplozivni. Velik delež za tako stanje so povzročale paravojaške enote na Hrvaškem. Vse pogostejše je prihajalo do incidentov in oboroženih spopadov. Jeseni 1990 je načelnik generalštaba zahteval, da se s silo odvzamejo sezname vojaških obveznikov v Sloveniji. Večina nas v kolegiju smo bili proti in Kolšek je pri Kadijeviću dosegel, da se to ne izvede! Ob postroju enot slovenske TO v Gotenici 17. decembra 1990, sem dežural v Operativnem centru štaba, ko me je naslednje jutro poklical načelnik Generalštaba JLA general Blagoje Adžić in se jezil ter vpil, kaj to delamo? Očital mi je, zakaj nisem takoj reagiral in tja poslal helikopterske desantne enote s specialci? Ko sem mu odgovoril, da za to nisem pristojen, je prekinil zvezo. Podobni dogodki so še sledili, predvsem zaradi incidentov na Hrvaškem. Marca 1991, ko smo bili neprestano v manjši ali višji stopnji pripravljenosti je bilo od štaba 5. VO zahtevano, da se pripravimo za eventualno intervencijo v Sloveniji. V razpravi na kolegiju sem izrecno izpostavil, da bi to bila norost in navedel primer sovjetske intervencije v Češkoslovaški. Večina na kolegiju se je strinjala z menoj, generala Rašeta in Praščević pa sta mi zamerila in sta bila od takrat do mene hladna in arogantna.

Maja mi je komandant Kolšek zaupal zelo občutljivo nalogo, da vzpostavim stik z Odborom staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov iz JLA. Zjutraj 20. maja me je poklical, na kratko povedal, da grem na zborovanje staršev in sorodnikov, ki bo v Cankarjevem domu v Ljubljani ob 16. uri in kratko dodal, da jih v njegovem imenu pozdravim. In da drugo že sam vem (več v knjigi Na drugi strani, Boris M. Gombač, ZRC SAZU, 2006 Ljubljana). To moje in Kolškovo zavzemanje za zahteve odbora je vsekakor pozneje vplivalo, da razmere vračanja vojakov niso bile tako radikalne in ostre, kot bi drugače bile. Že naslednji dan po vrnitvi iz Ljubljane sem bil imenovan, za dobo dveh tednov, za poveljnika enot moči manjšega korpusa, razporejenih na območju Like, dela Krajine in Banije, z nalogo preprečevati mednacionalne spopade Srbov in Hrvatov. Štab sem imel na Plitvičkih jezerih in v tistem času najmanj dvakrat s skrajnim naporom in odločnostjo preprečil oborožene spopade, ki bi lahko

prerasli v splošen spopad dveh narodov. Sovraštvo med njimi je naraščalo z geometrijsko progresijo, s tem tudi želja po maščevanju. Ponoči, kolikor sem sploh mogel spati, sem sanjal, da namesto bistre vode preko plitviških slapov teče kri. In ko sem predal dolžnost, se vračal v Zagreb, čeprav tistega trenutka razbremenjen težke dolžnosti, sem bil zelo slabe volje in nadvse zaskrbljen.

Samo nekaj dni potem, 27. junija 1991, je bila sprožena vojna intervencija na Slovenijo. Takoj zjutraj sem napisal zahtevo, sklicujoč se na poziv Predsedstva Republike Slovenije, da odstopam z vseh funkcij, zaprosil za upokojitev, s tem pa nedvoumno izrazil svojo voljo lojalnosti slovenski državi, nato pa kot slovenski general zahteval prekinitev vseh vojnih dejavnosti, najprej od generala Kolška, potem generala Žike Avramovića in še generala Kadrijevića (več o tem v feljtonu, 9. do 15. junija 1997, generala Vuka Obradovića v dnevniku »Danas« Novi Sad; Sobotni prilogi Dela »Audiatur et altera pars«, 20. februarja 1993; »Ko odpove vojaška logika, si lahko le svoboden strelec«, Posavski muzej Brežice, 2011; »Besmislena Yu ratovanja 1990–1995«, Ilija T. Radaković, Društvo za istinu, Beograd 2003; »Spomini« Konrad Kolšek, Maribor – Obzorja, 2001; »Vojna iz ljubezni« knj. 2 in 3, Marija Vogrič, Koper – Ljubljana: Unigraf 1993/1996). V Beogradu so me razglasili za izdajalca. General Adžić je grozil z maščevanjem in streljanjem neposlušnih, Vuk Obradović pa je 11. junija 1997 zapisal »Slovenija je z vojaškega stališča mogla biti do nog potolčena«!

V teh neizmerno težkih dneh je iz mene naenkrat izbruhnila nekakšna instinktivno nakopičena energija, ki se je v meni leta in leta izobraževanja in vojaškega usposabljanja nabirala in me gnala, da se moram z vso silo upreti destruktivnim in uničevalnim silam!

V noči 5./6. julija leta 1991 sva z ženo Radico, močno in pogumno sopotnico, ki mi je vseskozi stala ob strani, ušla iz hišnega pripora v Zagrebu in pri Bizeljskem prišla v Slovenijo! Takoj sem se oglasil slovenskim oblastem in že 8. julija bil sprejet v Predsedstvu Republike Slovenije, torej vrhovnem poveljstvu oboroženih sil Slovenije in izrazil svojo voljo, če bo potrebno, da sem sedaj na razpolago Sloveniji.

Za svojo zvestobo domovini v skupni državi, ki je tako krvavo razpadla, sem prejel več vojaških in civilnih priznanj, med njimi pet odličij: red za vojne zasluge s srebrnimi meči in red za vojne zasluge z zlatimi meči, red ljudske armade s srebrno zvezdo in red ljudske armade z zlato zvezdo in red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem. V času dela v zvezni vojski sem, čeprav niti dan v Sloveniji, ob dopustih hodil po slovenskih gorah in krajih. Med letoma 1968 in 1978 sem prehodil Slovensko planinsko transverzalo, pridobil transverzalo značko in bil šestkrat na zimskem pohodu na Stol.

Moje zadovoljstvo pa je bilo kratkega daha. V ljubljeno Slovenijo sva z ženo prišla kot prva begunca tako rekoč brez vsega. Nisva imela ne denarja, ne premoženja in ne stanovanja. V beograjskem vojaškem stanovanju, površine 48 kvadratnih metrov, sta ostala bivša soproga in sin. Slovensko obrambno ministrstvo mi je zagotovilo, da mi bodo dodelili stanovanje, ki mi je že prej pripadalo. Ker sem se javno izpostavil s stališči glede osamosvajanja, ki niso bila všečna ministru, so potem proti meni vložili tožbo, da se moram izseliti iz dvosobnega stanovanja z grožnjo deložacije. Sodni postopki so trajali devet let, da sem lahko stanovanje odkupil. V Beogradu tistega skromnega stanovanja sin ni mogel odkupiti. Nasprotno pa je slovensko notranje ministrstvo pokazalo veliko več razumevanja v reševanju in urejanju statusnih problemov moje žene, sina in vnukov.

Na svoje ponudbe in pripravljenost za sodelovanje v projekcijah dolgoročnega urejanja obrambnih in vojaških zadev, ki sem jih v pismih pošiljal ministrom za obrambo in predsednikom dveh vlad, sem doživel nerazumljivo ignoranco. In ko se spominjam še na čas moje dolge vojaške službe, mi ni nič bolj grenko kot to, da sem bil popolnoma pozabljen od skoraj vseh struktur slovenskih oblasti kot nekakšen nebodigatreba. Kljub temu sem svoje poslanstvo z vnemo izpolnjeval kot dolžnost do mojih najbližjih in do slovenskega naroda, ki mu pripadam. In to mi je v največjo čast in ponos!

Ciril Zabret

Slika 2: Avtorjev oče Alojzij Zabret v uniformi društva »Cirilovih bratov« v Tržiču, leta 1931. Pravila društva je leta 1930 uprava Dravske banovine dvakrat odobrila, vendar že oktobra istega leta društvo prepovedala, češ da gre za nadaljevanje odseka Sokolov kraljevine Jugoslavije, ki je bilo pred tem ukinjeno (Viktor Kragl, Zgodovinski drobci župnije Tržič. 1936, str. 406–407).

Slika 3: Ciril Zabret z mamo Matildo v Tržiču jeseni leta 1941. Ciril je oblečen v srajco in suknjič, ki ju je sešila njegova mama po smrti Cirilovega očeta iz njegovih oblačil.

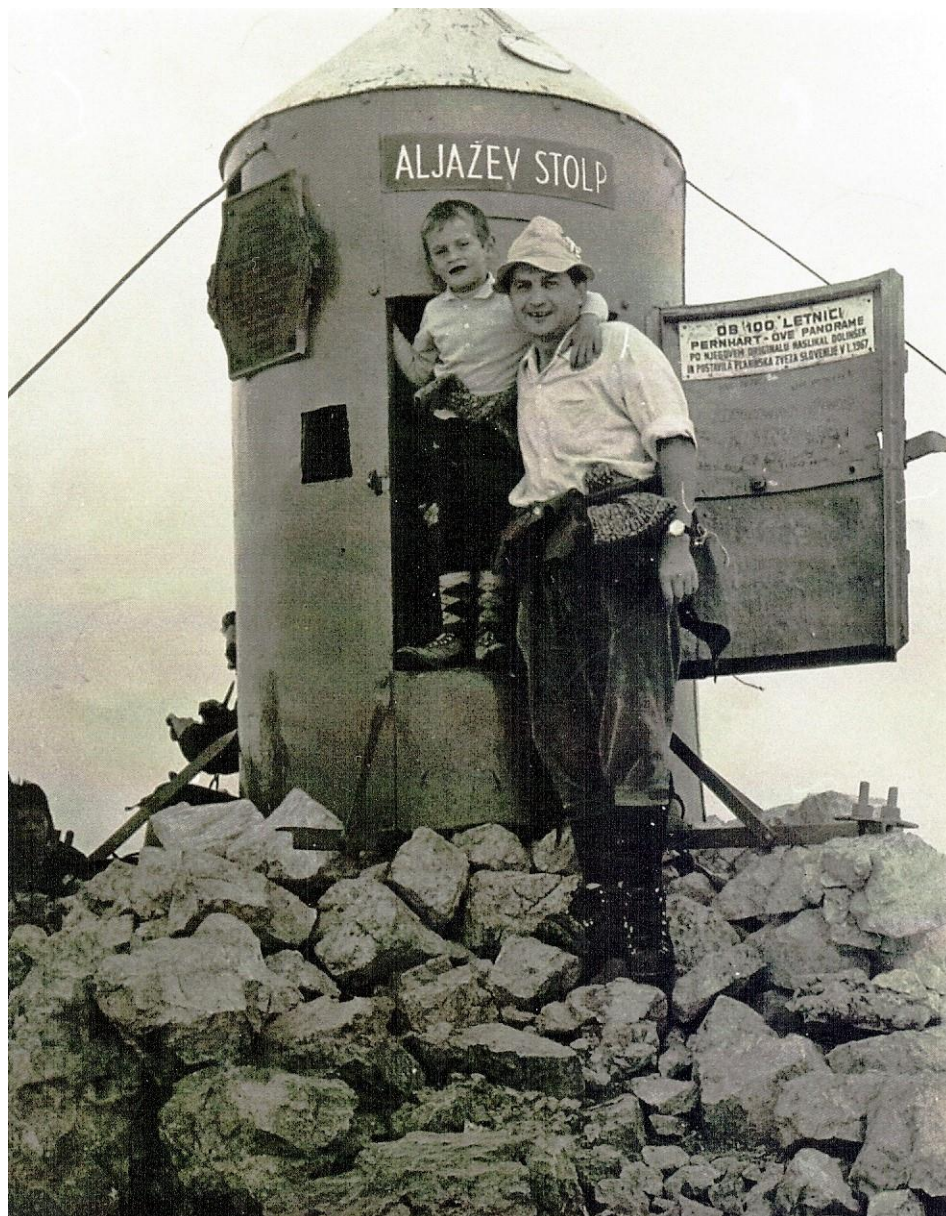
Slika 4: Mrzlega februarja leta 1942, v vasi Sv. Neža, osem mesecev po smrti očeta Alojzija Zabreta. Na sankah sedita dvojčka Tilka in Blaž, na klopi pa Metka, Ciril in Slavka.

Slika 5: Podporočnik Jugoslovanske ljudske armade Ciril Zabret z vojaki njegovega oddelka. Na hrbtni strani fotografije je zapis v cirilici: »Za spomin velikemu in dobremu prijatelju podporočniku Cirilu od vojakov IV. voda generacije februar-avgust 1958. Kruševac, 10. VIII. 1958.«

Slika 6: Trije vojaki Slovenci slikani s svojim poveljnikom podporočnikom Cirilom Zabretom v Kruševcu 9. VIII. 1958. Na zadnji strani fotografije so njihovi podpisi: Blejc Ivan, Zrnič Pavel in Benegalija Mirko.

Slika 7: Ciril Zabret s sinom Igorjem na vrhu Triglava 26. avgusta 1972. Sin Igor je v tem času dopolnil sedem let.

Slika 8: Kapetan I. klase Ciril Zabret v družbi pilotov supersoničnih letal MIG – 21 na letališču Batajnica pri Beogradu februarja leta 1970.